

## פרשת לך לך

רבינו בחיי

### הקדמה לפרשת לך לך

ויאמר ה' אל אברהם לך לך. הולך את חכמים יחכם ורעה כסילים ירוע (משלי יג, ב):

להוכיחם, מפני שהפת הזאת היא מן השלש כחות שצננה שלמה עליו השלום שלא להוכיחם, ואלו הם, כסילים, לצים, רשעים, כסילים, הוא שאמר (משלי כג, ט) "באזני כסיל אל תדבר כי יבזו לשכל מליך", לצים הוא שצאמר (שם ט, ח) "אל תוכח לץ פן ישנאך", רשעים הוא שאמר (שם פסוק ו) "יסר לץ לקח לו קלון ומוכיח לרשע מומו".

**ובשם** שהקברת החכמים סבה גדולה והומנה רבה בקיום עבודת ה' יתברך וההתמדה עליה, פן הקברת הכסילים והרשעים הומנה גדולה וסבה לבטולה, שכן כתוב (דברים י, ד) "כי יסיר את בנה מאחרי", ועל פן ראה דוד עליו השלום להתחיל ספרו בהרחקת הקברת הרשעים, והזכיר מיד ענין התורה, הוא שאמר (תהלים א, א) "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וברך חסאים וגו'", וסמך מיד "כי אם בתורת ה' חפצו", והנה שלמה עליו השלום אהז הדרך הזה בעצמו שהתחיל בראש דבריו ענין התורה, והוא שאמר (משלי א, ח) "שמע בני מוסר אביך וגו'", וסמך מיד הדברים המעבדים אותה והיא הקברת הרשעים, הוא שאמר (שם, פסוק י) "בני אם יפתוך חסאים אל תבא".

**והנה** אברהם אבינו עליו השלום רצה לקיים ענין התורה והעבודה, וכמו שדברשו רבותינו ו'ל (יומא כח, ב) קיים אברהם אבינו אפילו ערובי תבשילין, והוצרך להנהיג מקברת אנשי דורו הרשעים שהיו סבה לבטול הבחינה, ועל פן בא אליו דבר ה' יתברך שיתרחק מהם ואל יתלכלך עמהם, ושיילך מארצו וממולדתו אל הארץ אשר יראנו. והו שכתוב [ויאמר ה' אל אברהם וגו']:

**שלמה** המלך עליו השלום יזהיר בפסוק הזה על אדם להשתדל בקברת החכמים ולהתרחק מקברת הכסילים, ואמר הולך שהולך אחריהם תמיד ומתחבר אליהם ועושה עצמו טפל להם, ונותן אותם עליו אלופים לראש, מי שיש לו מדה זאת אין ספק שיתחבר והמתחבר עם הכסילים שיהיה הוא להם ראש ירוע, כלומר ישבר:

**והנה** הפסוק מבאר הנזק המגיע מקברת הכסילים והתועלת המגיע לאדם מקברת החכמים, כי זה ישבר וזה יחכם, וידוע כי המתחבר אל החכם ינהיג והחכם אינו חסר כלום, ועל פן נמשלה התורה לגר, בענין שאמר דוד עליו השלום (תהלים קיט, קה) "גר לרגלי דברך ואור לנתיבותי", לפי שהגר הכל מדליקין ממנו ואין אורו חסר כלום, ומזה אמרו במדרש (מדרש משלי יג) הולך את חכמים יחכם, משל למה הדבר דומה לאדם שנוכנס לחנותו של בשם וקלט ריח הבשמים, כשיצא כל בגדיו מבושמים והוא לא קנה מן הבשם כלום והבשם לא מכר לו כלום, וזהו שאמר הולך את חכמים יחכם, ורעה כסילים ירוע, יאמר, כי המתחבר עם כסילים ישבר, כלומר יגיע הענין לנזק גדול, כי המתחבר אליהם מוזיק לעצמו, גם להם יגיע נזק וחסרון, והנה הוא בהיפך מן המתחבר אל החכמים, שהוא מועיל וזוכה לעצמו ומזכה את החכמים. והעולה לנו מזה כי יש בקברת הכסילים נזק מבלי תועלת ויש בקברת החכמים תועלת מבלי נזק:

**ולשון** כסילים הם בוחרי המדות המגונות והמאותות הגופניות ומבזים עניני השכל, והם הם שאין ראוי

## פרשת לך לך

**[ויב] א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-לָךְ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ: ב וַאֲעֵשֶׂךָ לְגֹי גָדוֹל**

אונקלוס

א וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַבְרָם אֵייל  
לך מארעך ומילדותך  
ומבית אבוק לארעא די  
אחוזר: ב וַאֲעֵבְדְךָ לְעַם סְגִי

רש"י

שפתי חכמים השלם

(א) לך לך. להנחתך ולטובתך. שם חטפך א לגוי גדול, ופחן אי חפה זוכה לבנים (ראש השנה טז), ב ועוד, שחודש טבת בטולס (מנחם אל: א) (ב) וַאֲעֵשֶׂךָ לְגֹי גָדוֹל. לפי א שהדרך גורמת לשלשה דברים, ממטט פריה ורביה, וממטט את המון, וממטט את השם, לך הוזקק לשלש ברכות הללו, שהבטיחו טל הבנים

א רוצה לומר דרש"י קאי אלעיל שפירש להנחתך ולטובתך, ועל זה פירש מה היא הטובה שאעשה לך, ששם אעשה לגוי גדול, ועוד שאודיע טבעך בעולם, רוצה לומר ומהו הנחמה שאודיע טבעך בעולם וכו'. ורצה לומר, הואיל ואחר כך מפרש הפסוק "וַאֲעֵשֶׂךָ לְגֹי גָדוֹל וְאֶגְדַּלְךָ שִׁמְךָ", אם כן בתחילה כשאמר לו "לך לך" שמע מיניה שעל מנת כן אמר לו: כתב הרא"ם, אף ש"לך לך" אינו קושטא, דהא כתיב (שיר השירים ב, א) "הנשם חלף חלף לו", אם כן הכי נמי נימא אורחא דקרא הוא, אפילו הכי חיקא דאיכא למדרש דרש"י. אבל לי נראה שקושטא הוא בכל מקום, וגבי "הנשם חלף חלף לו" רצה לומר לטבעו לרצונו, אבל כן הדרש ברוך הוא אמר לו "לך לך" והוא אין רצונו בך, לכן אמר "לך לך" להנחתך וכו'. ב כתב מהרש"ל, לפי פירוש ראשון ושתלוח הנחמה בו קשה דצריכין אנו להגיה ושמ [ואעשה] לגויל, לכן מפרש רש"י ועוד וכו', ולפי זה קשה מאי "וַאֲעֵשֶׂךָ לְגֹי גָדוֹל", לכן צריך לשני פשטים: ג דקשה לרש"י למה ברכה בשלשה ברכות הללו ולא בשאר ברכות: ד משמע שרוצה לומר לפי שהדרך ממטט פריה ורביה לך הבטיחו על הבנים ואמר לו הדרך אינו מוסיף לך, אלא כמו שאם לא היית בדרך הניח לך בנים כך הדרך אינו מוסיף לך, וקשה, הא לעיל פירש רש"י וקאן אי אתה זוכה לבנים, וכן מה שפירש כאן לפי שהדרך ממטט את השם הבטיחו שהדרך אינו מוסיף לו כלום אלא כמו שאם לא היית בדרך הניח בעל שם כך יהיה עכשיו, וזה סותר מה שפירש לעיל ועוד שאודיע טבעך בעולם, משמע דבחוץ לארץ אין לו שם כלל ועוד קשה למה מפרש בתחילה מלת "וְהָיָה בְרַכָּה" ואחר כך מפרש דבר אחר "וַאֲעֵשֶׂךָ לְגֹי גָדוֹל" וכו' שלא על סדר הקרא: עוד קשה למה מפרש בתחילה מלת "וַאֲעֵשֶׂךָ לְגֹי גָדוֹל" ואחר כך מפרש מלת "מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ" שלא על סדר הקרא: ותר"ם פירש דרש"י כתב באחרונה בראשית רבה, כלומר שהוא מורה שחולק על מה שפירש להנחתך ולטובתך. ויש לומר בדרך הפלפול דהכי פירושו דמה שאמר "וַאֲעֵשֶׂךָ לְגֹי גָדוֹל וגו'" לפי שהדרך וכו' לא בא לפרש על "וַאֲעֵשֶׂךָ לְגֹי גָדוֹל", אלא רש"י מקשה קושטא על פירושו שפירש לעיל כאן אי אתה זוכה לבנים, והא בבראשית רבה אמרו "וַאֲעֵשֶׂךָ לְגֹי גָדוֹל" לפי שהדרך וכו' וכו'.

אבן עזרא

(א) השם צוה לאברהם ועודנו באור בשדים שיעזוב ארצו ומקום מולדתו, גם בית אביו. והשם, שידע השם שתרם אחר שיצא ללכת אל ארץ כנען, ישב בדרך. ותרם לא מת עד אחר ששים שנה שיצא אברהם מבית אביו מדרך, רק הכתוב לא פירש שניו בצאתו מאור בשדים. ואחר שאמר אשר אראך, גלה לו הסוד, כי כן כתוב (להלן פסוק ה), ויצאו ללכת ארצה כנען. או יהיה טעם "אראך", הוא שאמר לו "כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתננה" (להלן יג, טו):

בעל הטורים

(א) וַיֹּאמֶר. פתח באמירה, בלשון שגבא בו העולם, שבעשרה מאמרות נברא העולם, וכלו לא נברא אלא בזכות אברהם, לך כתיב עליו מאמר: לך לך. רמז לו, כשתהיה בן מאה, כמנן "לך לך" שנים, או "וַאֲעֵשֶׂךָ לְגֹי גָדוֹל", שגולד לו יצחק; דבר אחר – רמז לו שלאחר שתלך מארץ תחיה כמנן "לך לך", שהרי בן חמש ושבעים שנה היה בשיצא, וכל שנותיו מאה שבעים וחמש; דבר אחר – רמז לו שתי הגליות, ששני פעמים ילכו ישראל בגולה: דבר אחר – רמז לו שאחר חמשים דורות, כמנן "לך לך" ילכו בגלות בימי צדקיהו, ובכותף שדברתי עמך בן שבעים שנה בברית בין הבתרים, ושובו לאחר שבעים, ולך סמך "ביתך" "לך לך". לפי שבחרון אפו של הקדוש ברוך הוא בעבודה ורה גלו: אשר אראך. ב' במסורת – הכא; ואידך בזכריה (א, ט) "אני אראך מנה המה אלה", גבי גליות. מלמד שהראה

הקדוש ברוך הוא לאברהם הגליות: אראך. בגימטריא בעננים. מלמד שהיו העננים הולכים לפניו ומראים לו הדרך: (ב) וַאֲעֵשֶׂךָ לְגֹי גָדוֹל וגו'. ברכו כאן שבע ברכות, והם אלו – "וַאֲעֵשֶׂךָ לְגֹי גָדוֹל", והיא הגדולה שבכלם, שיעשהו לגוי, שצמם זאת גלל השעבוד והשחרור. והשנית, שבהיות אברהם טרם הכנסו בביתו, ברכהו ברפת המון, כמו שגאמר "ואברהם כבד מאד" (להלן פסוק יג). והשלישית, שיגדל שמו מאברהם לאברהם. והרביעית, שיהיה הוא בעצמו ברכה. והחמישית, שיהיה השם מבורכו. והששית, שיאר כל מבקשי רעתו. והשביעית, שיתברכו בו כל משפחות האדמה: וַאֲעֵשֶׂךָ לְגֹי גָדוֹל וְאֶבְרַכְךָ וְאֶגְדַּלְךָ שִׁמְךָ. שלש ברכות, דברפת כנגד שלש ברכות כהנים, וכן מברכך, ג' תגין על ר, כי ג' פעמים כ' הם ס, כנגד ס' אותיות שבברפת דברפת כהנים, והם "וְאֶבְרַכְךָ", "יאר", "ישא", וְאֶבְרַכְךָ. בגימטריא אברהם:

אור החיים

(א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם וגו'. טעם שדיבר אליו ה' קודם הראות לו, מה שלא עשה כן בכל הנבראים. שני טעמים בדרך, או להיות שהוא עליו השלום נשתדל בהפכת בוראו מה שלא עשה אדם וולחו, וכן חמש שנים הכיר את בוראו מעצמו בהתחכמותו (נדרים לב, א), לזה

ראת הטבלא "עשרה נסיונות שבהם נתנסה אברהם אבינו" (עמוד 1292), והמפה "מגורי אברהם אבינו" (עמוד 1293).

תרגום יונתן

תרגום ירושלמי

(א) וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַבְרָם אֵיזִיל לָךְ מֵאַרְעָךָ אֶתְּפָרֶשׁ מִן יְלֻדֹתָךְ (ב) וַאֲמַנִי יִתֵּן לְאַוְמָה רַבָּא פּוֹק מִבֵּית אָבוּךָ וַיֵּל לְאַרְעָא דְאַחֲזִינָה: (ב) וַאֲעֲבִידִנָּךְ לְעַם רַב

שפתי חכמים השלם

אם כן משמע שפאן היה נמי זוכה לבנים. ואין לומר דהמדרש רבה משופש הוא לפי שבנים ושם מפורשים בקרא אצל ממון אינו מפורש, לכן פירש ממון נמי מפורש "ואבדך" בממון. ואם תאמר וקא צדין יש לומר דהמדרש משופש דקא המדרש רוצה לדרוש כל היתורים שבקרא ומה הוא דורש במלת "והמה ברכה", ועל זה פירש רש"י "והמה ברכה" נמי למדרש אתא. הברכות נתונות בידך וכו', אם כן שמע מינה שאינו משופש, ואם כן קשה על פירושו דלעיל. ומתוך דבר אחר "ואעשך לגוי גדול" זה שאומרים וכו', רוצה לומר בבראשית רבה יש עוד פירוש אחר על "ואעשך לגוי גדול" ואם כן מאי דפרשתי לעיל וכאן אי אתה זוכה לבנים, אליבא דדבר אחר פירשתי, וק"ל קשה דקא צדי אברהם לא שיד מעוטים הללו, דקא לא היו לו בנים, וגם ממון לא היו לו, דקא בחליכתו לקח הכל בתקופה, וגם השיב למלך סדום "ולא תאמר אני העשרתי" (והלן יד, כג), גם לא מצינו שהיה לו שם טוב ונראה דהכי קאמר, לפי שהמדרש ממעט שלושה דברים למי שיש לו, ומכל שכן מי שלא היה לו עד הנה שלא יזכה בהם בדרך, לפיכך הוסיק לשלושה ברכות הללו שיוזכה בהם חפץ מנהג של עולם שהמדרש ממעט (נחלת יעקב):

רש"י

ועל הממון ועל השם [נ"א: וזהו ואבדלה שמה, הריני מוסיף אות על שמה, שטע טכשיו שמה חזרם, מפלן וחילך חזרם, וחזרם עולה רמ"ת, כנגד חזריו של חזרם (בראשית רבה נט, יא):

רמב"ן

(א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לָךְ לָךְ. להנאתך ולטובתך, ושם אעשך לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים. לשון רש"י. ואין צורך, כי משפט הלשון כן: "הגשם חלף הלך לו" (שיר השירים ב, יא), "אלכה לי אל הגדלים" (ירמיה ה, ה), "קמו ועברו לכם את נחל ירד" (דברים ב, יג). ורובם ככה. אבל רבותינו עשו מדרש (יומא ג, מנחות כח): במה שאמר הכתוב: "ועשית לך ארון עץ", (דברים י, א) ו"עשה לך שתי חצוצרות כסף" (במדבר י, ב), בעבור שאין המלאכה שלו והיה ראוי שיאמר כמו שאמר במשכן: "את המשכן תעשה" (שמות כו, א):

מארצך וממולדתך. כתב רש"י: והלא כבר יצא משם עם אביו ונא עד חרן. אלא כך אמר לו הקדוש ברוך הוא: התרחק עוד מבית אביו. ורבי אברהם פרש:

חזקוני

(א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לָךְ לָךְ. אי"א אר"ט בלע"ז, פירוש בעוד שהיה תרח באור בשדים: דבר אחר מארצך, מתרן שאתה דר שם, בדכתיב לעיל (יא, לא) "ויבאו עד חרן וישבו שם": וממולדתך. שלא תאמר אשוב אל ארץ מולדתי, ארץ בשדים, ומבית אביו, שלא תאמר אשוב אל בית אבי בשביל ירושתי, שהרי אבדך יותר מכדי ירושתך. כאן פירש רש"י:

וכאן אי אתה זוכה לבנים. הוא שאמרו רבותינו (עיין בראשית רבה מד, יב) שלשה דברים מבטלין את הגזירה, שינוי מקום וקריאת שם וכו': אל הארץ וגוי. לפי שהיה מתרעו של שם שנפלה הארץ לחלקו כמו שפירש רש"י (להלן פסוק ו), הוליכו הקב"ה להתהלך בה: (ב) וַאֲעֲשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל. אף על פי שאשתך עקרה, בדכתיב לעיל (יא, ל) "ויהי שרי עקרה". דבר אחר ואשימך אין כתיב, אלא "ואעשך", לומר ממה שאני עושה אותך בריה חדשה אתה פרה ורבה, שבתחילה היה אברהם חסר חמשה דברים [י"א: ענינים]. ענינים ואוננים וראש הגזירה כמו שאמרו רבותינו (נדרים לב), והוסיף לו הקב"ה אות ה"א בשמו כנגד חמשה ענינים [י"א: דברים] שנשלם בהם.

כלי יקר

אולי יהיה קשה עליו לקבל הכל בבית אחת, על כן עשה לו שלשה חלוקות והעתיקו אל ענין רביעי, כי מתחילה בקש ממנו לעזוב ארצו וזה שאלה קטנה, נצן כי אין לאדם תועלת מארצו יותר מארצות אחרות. כי אם השם והכבוד המדומה שעושין לו במקום שמפירין אותו, וזולת זה אין לו שום עזר וסעד מפל אנשי ארצו הנחוקים, ובגלל יתפחה לעזובם. ואחר כך באשר הסיח מלבו כל ארצו, אמר פן יהיה נפשו קשורה באנשי מולדתו שיש לו קצת

ליקוטי בבלי וירושלמי

(א) לך לך מארצך. - ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם... ויש אומרים אף שינוי מקום, דכתיב... "לך לך מארצך" והדר "ואעשך לגוי גדול" (ראש השנה טז): (ב) וַאֲעֲשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל. - זהו שאומרים אלהי אברהם, "ואבדך", זהו שאומרים אלהי יצחק, "ואבדלה שמה", זהו שאומרים אלהי יעקב. יכול יהו חותמין בכלן? תלמוד לומר "והיה ברכה", כך חותמין ואין חותמין בכלן (פסחים ק"ז):

ספורנו

(א) אל הארץ אשר ארצך. אל המקום מהארץ אשר ארצך אותה במקראות אלהים. לפיכך עבר בארץ ולא נטע אהל עד המקום שנגאה אליו שם האל יתברך, באמרו (להלן פסוקים ו-ז) "ויעבר אברהם בארץ עד מקום שקם", ויבא ה' אל אברהם ויאמר לנרעך אתן את הארץ הזאת: